

Sluttrapport for *Filmproduksjon: Uskyld («Akt»)*

Prosjektnr.: 2019/HE1-259515

Forord

Et spennende og givende prosjekt er fullført, og med et resultat vi er svært fornøyt med. Å lage denne kortfilmen har vært et samarbeid i ordets rette forstand! Mange har vært involvert og alle fortjener en stor takk; Ingrid Vaalund som har vært «primus motor» og hovedkoordinator fra først til sist, ressurs-personene i LMSO og SMISO, Oslo som har vært «sparringspartnere» for regissøren under utvikling av manus og film, skuespillerne som presterer på øverste nivå, «Akt-gruppa» med hovedansvaret for promoteringen av filmen; Atomfilm AS og Odd Iversen som har produsert filmen, og ikke minst regissør og hoved-manusforfatter, Eirik Tveiten. Noen nevnt, men ingen glemt!

LMSO sine erfaringer med å samarbeid med eksterne aktører er svært gode, og samarbeidet med Eirik har vært strålende. Vi vet at ting tar tid når man skal skape filmer med kvalitet, men er man tålmodig og holder ut så kommer man i mål til slutt selv om det både har vært sykdom og pandemi. Sånn er livet, det byr på motstand. Ser vi tilbake på samarbeidet med Eirik Tveiten kan vi bare si at vi anbefaler han på det varmeste. Han er lydhør, kunnskapsrik og har høy gjennomføringsevne.

Vi vil også sende en stor takk til Stiftelsen DAM og de andre som ha gitt oss midler til å gjennomføre dette prosjektet.

Sammendrag

Målet med prosjektet var å lage en film som gir en nær og troverdig framstilling av emosjonelle/psykiske mekanismer i etterkant av seksuelle overgrep i barndommen, og hvordan dette i voksen alder framtrer som reaksjoner som i første omgang kan virke uforståelige. En slik innsikt kan gjøre det lettere å forholde seg til slike reaksjoner, både for andre og for den utsatte selv. Gjennom distribusjon av filmen og formidling av kunnskapen rundt, ønsker vi å bidra til mer åpenhet og øke kompetansen om seksuelle overgrep mot gutter/menn, både hos hjelpere/fagfolk og folk flest. En av de sentrale tilpasningsmekanismene som filmen tar opp er dissosiasjon, som innebærer en frakopling av å føle og kjenne på kroppen det som skjer i øyeblikket. Vi har en del kunnskap om hvordan det er å leve med overgrep gjort av nære voksenpersoner i tidlig barndom, men relativt lite er om hvordan det oppleves for menn å være utsatt for seksuelle overgrep av kvinner. Det ønsker dette prosjektet å rette på.

Innhold

Forord	1
<i>Sammendrag</i>	1
1. Bakgrunn for prosjektet	2
2. Målgruppe og målsetting	3
3. Prosjektgjennomføring og metode	3
4. Resultater og resultatvurdering	4
5. Oppnådde effektmål	5
6. Oppsummering og videre planer.....	5
<i>Referanser:</i>	6

1. Bakgrunn for prosjektet

Til grunn for prosjektet ligger et ønske om å fremme kunnskapen om hvordan det kan være å leve med smertefulle overgrepserfaringer fra tidlig barndom. Filmen ønsker å belyse følgene av overgrep i livet til en ung mann, slik at vi bedre kan forstå og møte andre med slike erfaringer.

Vi har forholdsvis lite kunnskap om seksuelle overgrep mot gutter og menn og konsekvensene for enkeltmennesker og familier. Basert på undersøkelser blir rundt 10 % av norske gutter og menn utsatt for seksuelle overgrep (Reform & FMSO, 2017). Antakelig er det store «mørketall» i registreringene, på grunn av skamfølelse, begrepsbruk, motstand mot offerrollen, mm. Det mest vanlige er å tenke at seksuelle overgrep rammer jenter/kvinner; følgelig blir gutter og menn som er utsatt for seksuelle overgrep lett oversett og opplevelsene deres ikke forstått. I tillegg veit vi at overgrep begått av kvinner kan ha større og mer langvarige virkninger (Denov, 2004). På grunn av omsorgsrollen overfor barnet blir opplevelsen av svik og tapt tillit større hos den utsatte. Graden av opplevd svik er relatert til grad av nærhet mellom offer og overgriper (Saradjian & Hanks, 1996), og risikoen for traumatisering kan øke dersom overgriperen samtidig er forbundet med omsorg og beskyttelse (Moulden, Firestone, & Wexler, 2007).

Gjennom kortfilmen som medium vil en tydeliggjøre utfordringer, både i livet til den som er utsatt og i den utsattes nære familie. Blant annet illustreres dissosiasjon som en tilpasset reaksjon på opplevde traumer. Dissosiasjon som fenomen hos mennesker som har vært utsatt for overgrep og våre utfordringer som medmennesker med å forholde oss til det som skjer, er filmens faglige hovedbudskap. Dissosiasjon kan forklares som en viktig og nødvendig reaksjon på overveldelse; en frakopling av det å erfare, føle og kjenne på kroppen det som skjer i øyeblikket (Anstorp & Benum, 2014). Reaksjonene er ofte «trigget» av oppdukkende symboler (ansiktsuttrykk, andres reaksjoner, gjenstander, rom, lukter, lyder mm.), og framstår som ikke-viljestyrte, mer «instinktive» reaksjoner som en tilpasning/beskyttelse i en smertefull situasjon. Mens barnet klarer å holde tilbake og gjemme sine følelser for å berge seg selv, blir det viktig og nødvendig for den voksne personen å ikke holde følelsene tilbake, men la dem komme til sin rett. Filmen gir et nært og levende inntrykk av dette.

Slike reaksjoner hos mennesker som blir og har vært utsatt for overgrep, kan virke påfallende for andre og gi dem utfordringer med å forholde seg til det som skjer. Det er først når vi klarer å se at

dissosiasjon er en normal, viktig og nødvendig tilpasning til overveldelse, at vi kan være mer til stede i det som skjer, enten det er hos oss selv eller hos den det skjer med.

Filmen handler om hvordan en ung mann reagerer når fragmenterte minner om seksuelle overgrep som liten gutt, blir aktivert («trigget») av nye hendelser og gradvis gjort tilgjengelig for bevisstheten. Vi får nære og sterke inntrykk av hans reaksjoner; forvirring, sinne og skam, fra han begynner å ane hva som skjedde, til han - med et stadig sterkere følelsestrykk - prøver å kommunisere dette til kjæresten og hennes mor som er overgriperen. Vi får tydelige bilder av hvordan det er for en person å plutselig huske overgrepet i voksen alder og hvor krevende det er for samspillet mellom familiemedlemmene når slike tabubelagte hendelser kommer på bordet. Et viktig budskap i filmen, og som er vektlagt i regien, er reaksjonene til de tilstedeværende. Når den utsatte forsøker å uttrykke det vonde han bærer på, blir det møtt med vantro, avvising, bagatellisering og sinne av de nærmeste rundt han.

2. Målgruppe og målsetting

Målet med filmen er å gi en troverdig framstilling av emosjonelle/psykiske mekanismer som kan inntreffe i etterkant av et overgrep, reaksjoner som i første omgang kan virke uforståelige og påfallende. Med slik kunnskap vil det kunne bli lettere å forholde seg til det som kommer, både for den utsatte selv og hos andre, i sine møter med mennesker med overgrepserfaringer.

En ønsker visuelt å illustrere traumerelaterte fenomener som dissosiasjon – sammen med flashbacks og emosjonelle kroppsreaksjoner – slik at mennesker kan få en bedre forståelse av og innsikt i ettervirkninger av traumer, krenkelser og overgrep.

Filmen retter seg mot det allmenne publikum, med et mål om å bidra i forebyggingen av seksuelle overgrep spesielt og overgrep generelt, særlig mot barn. Den retter seg også mot fagfolk og hjelpere (sosialarbeidere, psykologer, leger osv.) som har kontakt med utsatte, slik at den som trenger det skal få bedre støtte og hjelp.

3. Prosjektgjennomføring og metode

Eirik Tveiten har hatt hovedrollen dette prosjektet, han har både skrevet utkastet til manus og hatt regien under innspillingen av filmen. I bearbeidingen av manus for innspilling har en rekke frivillige vært involvert som medtenkere helt fra starten av. Dette har foregått som en fram-og-tilbake prosess der regissøren har vært i dialog med referansegrupper og enkeltpersoner fra LMSO (Landsforeningen mot seksuelle overgrep) og Oslo-avd. av SMISO (Senter mot incest og seksuelle overgrep, nå Nok.) Medtenkerne fra disse organisasjonene har kompetanse på området seksuelle overgrep, både faglig og gjennom personlige erfaringer. De har gitt fortløpende innspill til manus, som har gjennomgått store endringer underveis. I prosessen ble blant annet hovedrollen endret fra kvinne til mann og navnet på filmen endret fra «Uskyld» til «Akt».

Dette samarbeidet mellom personer med ulik kompetanse har fungert godt, vært svært nyttig og utvilsomt bidratt til filmens høye kvalitet. Eirik har vært lydhør for innspill, samtidig som han hele tida bevarte sin integritet som filmskaper og lot seg lede av den.

Under innspillingen ble det tatt etiske hensyn, blant ble det lagt vekt på ivaretagelse av skuespillere som medvirker, især barnet. Gutten som spiller denne rollen er ikke involvert i seksualiserte scener, slik de framstår i filmen.

I hht. til søknaden skulle prosjektet vært ferdig avsluttet med innrapportering i mars, 2020, men på grunn av ulike forsinkelser knyttet til utfordringer med finansiering, ble filmen først ferdig i mai året etter. Den ligger nå ute på Vimeo.com, foreløpig med passord, og profesjonelt tekstet av frivillige, på norsk, engelsk og tysk.

Som en følge av denne forsinkelsen og Covid-19-bølgene med alle smitteverntiltakene, måtte også mye av informasjonsarbeidet; distribusjon, undervisningsopplegg, mm., utsettes tilsvarende.

I prosjektsamarbeidet lå det tydelige ansvarsroller. LMSOs Ressursbank skulle ta filmen ut i verden i møte med utvalgte målgrupper. I mai 2021, organiserte Ingrid Vaalund, prosjektansvarlig i søkerorganisasjonen LMSO, ei promoterings- og distribusjonsgruppe for filmen, kalt «Akt-gruppa». Gruppa består fem LMSO-medlemmer med egenerfaring og høy fagkompetanse; Kent Johansson, Stine Cathrine Hasle, Janne Aasebø Johnsen, Ingrid Vaalund og John-Tore Eid. Så langt er det Akt-gruppa som har hatt styringa med det meste av visninga av filmen, den har hatt jevnlige møter på videolink gjennom siste året, gjort informasjonsarbeid og laget undervisningsopplegg og powerpointer til kongresser, fagmøter og foredrag. Gruppa har også laget en egen trailer av filmen som er brukt i promoteringsarbeidet.

Akt-gruppa har tilbudt filmen m/foredrag til publikum og en rekke aktuelle institusjoner og grupper, og gjennomført flere arrangementer i regi av LMSO.

4. Resultater og resultatvurdering

Sluttproduktet vitner om fortelleregenskaper og regiarbeid på høyt nivå. Et godt manus, dyktighet i kamerabruk og iscenesettinger er bare en del av det å skape en god film. Skuespillernes formidling av historien er helt avgjørende og her har Eirik gjort et imponerende stykke regiarbeid. Skuespillerne gir et tvers igjennom ekte, virkelighetsnært og helstøpt inntrykk der publikum ikke kan unngå å bli tatt med inn i historien. Ned til minste detalj skaper skuespillernes mimikk, blick og bevegelser en nærhet til hendelsene og utruster filmens budskap med den nødvendige (ubehagelige) formidlingskraften.

LMSO har tro på at filmen bidrar med å avlive en rekke myter. Det er flere styrker ved filmens narrativ, blant annet at den forteller at kvinner kan ha begått seksuelle overgrep og at menn kan ha blitt utsatt for seksuelle overgrep og hvordan dette kan skje.

AKT har så langt deltatt på 7 internasjonale filmfestivaler og fått tildelt priser på to av dem.

Arrangementer der filmen har vært hovedinnslaget:

- En første versjon av filmen ble vist på to av LMSOs Regionsamlinger i 2021. Der kom det innspill og ideer til fremtidig formidling av filmen.
- Norgespremiere på vising av filmen som eget punkt under Amaliedagene på Litteraturhuset, Oslo i august, 2021. Etterfulgt av panelsamtale med Kent og John-Tore.
- Visning av «Akt» på seksjonsseminaret på AHUS, Akuttpsykiatrisk avd. Seksjon F i september, 2021
- Filmvisning m/foredrag for ansatte på Nok. Trondheim (tidl. SMISO) i oktober, 2021
- For studentene i utdanning til helsesykepleiere, NTNU. Visning av «Akt» i forbindelse med undervisning om temaet: «Avdekking, kommunikasjon og samhandling i forebygging av vold og overgrep mot barn», november 2021.
- Fagkveld om seksuelle overgrep mot menn og dissosiasjon, med filmvisning og paneldebatt på Litteraturhuset, Trondheim, juni 2022. Ledet av regionsvarlig Frida Eide, i panelet: Glenn Ruben Løland, Kent A. Johansson, John-Tore Eid

Under visninger av filmen er det tatt etiske hensyn, med ivaretagelse av publikum bl.a. ved å tilby kontakt og oppgi steder en kan henvende seg dersom filmen setter i gang følelser som kjennes uhåndterbare.

Det er knyttet mye ubehag til temaet seksuelle overgrep, og særlig av barn, og kanskje enda mer av gutter. Derfor vil det alltid være en utfordring og kreve litt ekstra når en jobber med å spre kunnskap og åpenhet om slike tema.

Vi er svært godt fornøyd med filmen, både innholdsmessig og kvalitetsmessig. Den har et helhetlig, sterkt og tydelig budskap som berører publikum. Det er også gjerne slik at det er først nå noe berører, at det vil skje endring og utvikling.

5. Oppnådde effektmål

LMSO driver med kompetanseheving og forebygging av seksuelle overgrep, og til dette arbeidet har filmen "Akt" gitt oss et godt «verktøy». Filmen er såpass «allmenn» i sine situasjonsbeskrivelser og innhold at du sitter igjen med en opplevelse av at dette kunne skjedd «i de fleste hjem», (selv om vi veit at det ikke er tilfelle). Den er følgelig lett tilgjengelig for de aller fleste, den gir fine innspill på de viktige utfordringene og egner seg svært godt som et utgangspunkt for kunnskapsformidling, refleksjon og holdningsendringer.

Dette er vår erfaring så langt: I alle fora som den har blitt presentert har den blitt svært godt mottatt, folk er blitt engasjert og vil vite mer.

Vi er også svært stolte over prisene som så langt er tildelt «Akt». I oktober 2021, ble den vinneren av beste kortfilm på Sweden Film Awards. Samme måned fikk filmen også prisen for beste skuespiller på Bucharest ShortCut CineFest.

6. Oppsummering og videre planer

Akt er blitt et flott og viktig produkt fra et givende prosjekt, en kortfilm med stort potensial som virkelighetsnær støtte i kunnskapsformidlingen om seksuelle overgrep.

Rapporteringsperioden er nå over, men ennå er det mye ugjort i promoteringen av kortfilmen Akt. Tanken er at arbeidet med undervisning og presentasjoner fortsetter, selv om det ikke er avklart om Akt-promoteringsgruppa fortsetter som arbeidsgruppe.

LMSO har en egen ressursbank for formidling. Dette er fagfolk og erfaringsformidlere som tilbyr foredrag til aktuelle yrkesgrupper og fora; noen av formidlerne har selv erfaringer med dissosiasjon. Her vil kortfilmen "Akt" vil være et godt verktøy å ha i tida framover.

Ressursbanken har også bygget pedagogiske opplegg rundt filmen med skreddersydde informasjonsmaler og PowerPoint-presentasjoner til målgrupper. Når foredragsholdere fra LMSO og Nok. (SMISO) Oslo bruker filmen i sin opplysningsvirksomhet, vil en også dele ut evalueringsskjema til publikum.

Foreløpig har filmen kun vært tilgjengelig på internett med passord, da LMSO gjennom Akt-gruppa nå i starten har ønsket å ha litt styring på den kunnskapen som formidles rundt filmen. Etter hvert vil filmen bli åpent tilgjengelig med ei lenke på nettet, og bli markedsført av frivillige i LMSO.

Videre muligheter og framtidige aktiviteter som har vært oppe gjennom prosessen med filmen: (Flere av disse forslagene har ligget på vent grunnet Covid)

- Visning av filmen på filmfestivaler i innland og utland.
- Visning av filmen på nasjonale medier som Nett-tv på NRK, Aftenposten, VG. - Aftenposten publiserer ukentlig en kortfilm med sosial appell, som de følger opp med artikler og eventuelt kronikker.
- Tilbud til lærere ved alle videregående skoler om å bruke filmen som informasjonsmaterieell i tilknytning til aktuelle undervisningstemaer. Knyttet til LMSO 's veiledningshefte for lærere.
- Tilbud til Kulturtanken (Den kulturelle skolesekken) om et opplegg (en «turne») for visning av filmen hvor skuespillere og andre som var med på å lage filmen kan komme i dialog med elever på videregående skoler. Her blir det lagt stor vekt på ivaretagelse av elevene etter en veiviser som LMSO skal utarbeide.
- Søke midler fra Fritt Ord
- Bruke filmen til undervisning av innsatte i fengsel. Et samarbeid med organisasjonen «Utsatt mann»
- LMSO og SMISO (Nok.) viser filmen på sine skolebesøk. Videregående elever får en inngang til tematikken og en mulighet til å tenke over og snakke om reaksjoner på seksuelle overgrep, som dissosiasjon.

Over tid tar vi sikte på en utbredt formidling av filmen via LMSO og SMISO (Nok.) Oslo, også via Facebook, Twitter og andre sosiale medier.

Erfaringene med Covid-epidemien har ført til utvidede planer om hvordan man kan presentere filmen, blant annet ved å satse på webinarer og videomøter via LMSOs Ressursbank, i tillegg til å tilby foredrag fysisk.

Vi har kommet en del på vei i å lage undervisningsopplegg for videregående skoler, høyskoler, universiteter, helseinstitusjoner og andre instanser som møter mennesker i krise. Dette kommer vi til å fortsette med, da vi mener filmen kommer med viktig kunnskap til folk som jobber og utdanner seg i dette feltet.

Referanser:

- Anstorp, T., & Benum, K. (2014). *Traumebehandling: Komplekse traumelidelser og dissosiasjon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Denov, M. S. (2004). The long-term effects of child sexual abuse by female perpetrators: A qualitative study of male and female victims. *J Interpers Violence*, 19(10), 1137-1156.
doi:10.1177/0886260504269093
- Moulden, H. M., Firestone, P., & Wexler, A. F. (2007). Child care providers who commit sexual offences: a description of offender, offence, and victim characteristics. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 51(4), 384-406.
doi:10.1177/0306624X06298465
- Reform, & FMSO. (2017). «Ser vi gutta?» I prosjektet «Overgrepsutsatt? Ikke jeg, nei!», et samarbeid mellom Reform og FMSO. Retrieved from Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir): <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00003799>
- Saradjian, J., & Hanks, H. (1996). *Women who sexually abuse children: From research to practice*. Chichester: Wiley.